

PISIRIISUMISTEST TARTUS ^x

P.-U. R a h i

Tartu linna rahvakohtunik

NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsus on oma otsustes ja praktilises tegevuses pööranud erilist tähelepanu sotsialistliku omandi kaitse küsimustele ning nõudnud otsustavat ja efektiivset võitlust sotsialistliku vara riisumise ja ebamajanduslikkuse vastu ning üldse leppimatut suhtumist rahva vara raiskajatesse. Sotsialistliku omandi kaitse küsimus oli, on ja jääb aktuaalseks.

Sotsialistliku vara riisumisega tekitatakse riigile aasta jooksul tohutut kahju. Näiteks 1975. a. poolaastal Tartu Linna Rahvakohtus läbivaadatud sotsialistliku vara riisumise asjade üldistamisel ilmes, et kohtualuste poolt oli tekitatud riisumisega ettevõtetele ja asutustele materiaalselt kahju 9226 rubla ulatuses. Kuid ka pisiriisumised tekitavad küllalt palju kahju, kui nende vastu ei peeta otsustavat võitlust. Efektiivne võitlus pisiriisumiste vastu aitab aga tunduvalt kaasa sotsialistliku vara riisumise ärahoidmisele.

Kes on need pisiriisujad? Millistest allikatest toimub sotsialistliku vara pisiriisumine? Milline on eelistanud pisiriisumise objekt? Kuskohas ja millisel ajal tegevad pisiriisujad? Milline on pisiriisujate administratiivkorras karistamise praktika? Millised on pisiriisumise toimepanemist soodustavad asjaolud?

Nendele küsimustele vastuste saamiseks üldistati Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 25. septembri 1970. a. seadluse "Vastutuse tugevdamise kohta riigi või ühiskonna va-

---

^x TRÜ kriminoloogia laboratooriumi ettekandehommikul 23. nov. 1975. a. peetud ettekanne.

¹ ENSV ÜVT 1970, nr. 41, art. 388.

ra pisiriisumiste eest" kohaldamise praktikat Tartu Linna Rahvakohtus 1974. a. läbivaadatud asjades.

Rahvakohtus oli läbi vaadatud 1974. a. administratiivkorras karistatud pisiriisumise asju 162 isiku suhtes.

Hagu võis eeldada, moodustasid pisiriisujatest valdava enamuse mehed. Neid oli 68 %, naised 32 % ning alaealisi 4 %. Pisiriisujate hulgas oli suhteliselt kõige rohkem 30 - 49 aasta vanuseid isikuid (49 %), neile järgnesid 18 - 24-aastased (23 %) ning 25 - 29-aastased, 50-aastased ja vanemad (24 %).

Haridusliku taseme poolest oli pisiriisujate hulgas kõige rohkem alla 8-klassilise haridusega isikuid (45 %), 37 % pisiriisujatest omasid lõpetamata keskkariduse, 17 % keskkariduse ning üks oli kõrgema haridusega.

Pisiriisujatest oli 97 % parteituid. Perekonnaseisult oli 49 % vallalisi, 43 % abielus ja 8 % lahutatuid. 63 % pisiriisujatest ei omanud ülalpeetavaid.

Elukutse järgi jagunesid pisiriisujad järgmiselt: töölisi 61,8 %, teenistujaid 5,5 %, õpilasi 3,7 % ning 29 % ei võtnud osa ühiskondlikult kasulikust tööst, sest neil puudus kindel töökoht. 21 % pisiriisujatest ei omanud kindlat elukohta. Samuti oli 46 % pisiriisujatest karistatud varem administratiivkorras teiste õiguserikkumiste eest.

Seos pisiriisumise allikaga näitab, et 74 % pisiriisujatest olid kõrvalised isikud ja 26 % neist olid sama ettevõtte või asutuse töötajad, kus nad pisiriisumisi toime panid.

Eltoodust võib järeldada, et pisiriisujate valdava osa moodustavad töövõimelised kodanikud, kellel on suhteliselt madal hariduslik tase, ja perekonnaseisult üksikud. Pisiriisujate majanduslikku olukorda ei saa pidada raskeks ning pisiriisumiste toimepanemise seletamine raske majandusliku olukorraga oleks tegelikkusega vastuolus. Samuti on sotsialistliku vara riisumise ja pisiriisumiste asjade viimase aja kohtupraktika üldistamine kinnitanud, et ettevõtetest ja asutustest pannakse toime sotsialistliku vara riisumisi rohkem kõrvaliste isikute poolt. Selliseid riisumisi soodustavad asjaolud on põhiliselt seotud ettevõtetes ja asutustes valveteenistuse halva korralduse ja sotsialistliku vara laokilejätmisega, mis võimaldab vaba juurdepääsu materiaalsetele väärtustele.

Läbivaadatud administratiivasjad andsid ülevaate pisiriisumise eelistatud objekti suhtes. Kõige rohkem riisuti toidukaupu (43 % kõikidest juhtudest). Sellele järgnesid alkohoolsed joogid (27 %) ja tööstuskaupad (22 %). Üksikute juhtudel oli riisutud ehitusmaterjali ja raha.

Arvestades ehitusmaterjalide hoiutingimusi ja nende kasutamist objektidel, tundub, et rangema kontrolli puhul oleks ehitusmaterjalide pisiriisumise fakte avastatud rohkem.

Toidukaupadest olid eelistatumad lihatooted, või ja margariin. Alkohoolsetest jookidest riisuti pisivarguse teel valdavas enamuses odavat (rbl. 1,27) veini, kuivveine, konjakit ja neile lisandus alkohoolse joogina odekoolu.

Alkohoolsete jookide pisiriisujatest olid 80 % mehed ning 20 % naised. Eelnimetatud pisiriisujatest 44 % ei võtnud osa ühiskondlikult kasulikust tööst ning kolmel puudus kindel töö- ja elukoht. Karastusjookidest riisuti enamasti õlut, tööstuskaupadest trikoosesmeid.

Eelistatud riisutud vara järgi võib juba järeldada pisiriisumise toimepanemise kohti. Kõige rohkem pannakse toime pisiriisumisi kaubandus- ja toitlustusettevõtetes, nimelt 58 % kõikidest juhtudest. Neile järgneb Tartu Lihakombinaat, kus aasta kestel pandi toime 23 % kõikidest pisiriisumistest. Üksikuid juhtumeid oli Tartu Konservitehases ja Tartu Piimatoodete Kombinaadis.

Kauplused, kus kõrvaliste isikute poolt pandi toime pisiriisumisi suhteliselt kõige arvukamalt, järjestuvad järgmiselt: Tartu Tarbijate Kooperatiivi Kaubamaja, "Tartu", "Ropka", "Puiestee", "Anne", "Saare", "Jaama", "Karete", "Ümera" ja "Tähe".

Alkohoolsete jookide pisiriisumiste osas võib järjestada kauplusi selliselt: "Ropka" - 7 juhtumit, "Aardla" - 6, "Linda" - 5 ja "Jaama" - 2 juhtumit.

Üldistatud andmed näitavad ka, millistel nädalapäevadel pandi toime rohkem pisiriisumisi. Pisiriisumiste arvukuse järgi jaotusid nädalapäevad järgmiselt: esmaspäev, neljapäev, reede, kolmapäev, laupäev, teisipäev ja pühapäev. Muidugi seos on siin kaupluste lahtiolekuaegadega ning ettevõtete tööaegadega. Alkohoolsete jookide pisiriisumist pannakse toime kõige rohkem esmaspäeviti ja

neljapäeviti (mõlematel päevadel 24 % alkohoolsete jookide riisumiste juhtumitest), siis järgneb kolmapäev (20 %) ning seejärel teisipäev, laupäev, reede ja pühapäev.

Kellaaegade järgi pannakse pisiriisumisi toime kõige arvukamalt kell 12 - 18, seejärel kell 18 - 24 ning kõige vähem kell 01 - 12. Alkohoolsete jookide pisiriisumist pannakse kõige rohkem toime kella 18 - 21 ajal (46 % kõigist alkohoolsete jookide riisumise juhtumitest).

Sotsialistliku vara pisiriisumistes süüdiolivatest isikutest karistati arestiga 51 %, rahatrahviga 26 % ja parandusliku tööga 19 % ning 4 % osas saadeti materjalid nende töökohajärgsetele seltsimehelikele kohtutele ja pedagoogilistele nõukogudele ühiskondlike mõjutusvahendite kohaldamiseks. Administratiivkaristuste kohaldamisel on arvestatud süüdlaste varasemat käitumist ning riisunud vara kogust.

Kaubandusettevõtetes soodustab kõrvaliste isikute poolt pisiriisumiste toimepanemist osaliselt ka selvekauplustes pisiriisumisel eelistatavate kaupade ebaõige paigutamine müügiirulitele.

Sama ettevõtte ja eeskätt toiduainetetööstuste töötajate poolt pisiriisumise toimepanemist soodustavad asjaolud on kahtlemata ikkagi organisatsioonilist laadi. Ettevõtete administratsioonide ja ühiskondlike organisatsioonide pisiriisumistevastases võitluses tehtav profülaktiline töö ei tee veel kõigile küllalt selgeks, et sotsialistlik vara on püha ja puutumatu.

Pisiriisumistevastast võitlust ei saa pidada mitte üksnes administratiivõiguslike vahendite abil, vaid siin tuleb läheneda sellele palju teravamalt, et luua kindel tõke sellele pahele.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 25. sept. 1970. a. seadluse kohaselt võib isikut, kes pani toime pisiriisumise, kõrvuti administratiivkaristuse või ühiskondliku mõjutusvahendite kohaldamisega ilma jätta soodustushinnaga puhkekodu- või sanatooriumituusikust, teda võib ka elamispinna saamise järjekorras viia kaugemale kohale.

Aga kas neid vahendeid, kui selleks on võimalus, on alati kasutatud?

Ettevõtetes ja asutustes tuleb pisiriisumise asjade

arutamisel luua selline ühiskondlik arvamus, mis lämmataks
töötajate kollektiivi ebakindlates liikmetes sotsialistli-
ku vara pisiriisumise kavatsusi ning tagaks selle vara puu-
tumatus.